

RESPUBLIKOS PREZIDENTO
VALDO ADAMKAUS

METINIS
PRANEŠIMAS

2008

GERBIAMIEJI
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PIRMININKE,
SEIMO NARIAI,
PILIETĖS IR PILIEČIAI,

Konstitucinė atsakomybė mane įpareigoja apžvelgti ir įvertinti praėjusių metų šalies gyvenimą, Vyriausybės veiklą ir aptarti galimus bendrus sprendimus valstybės ir jos piliečių gerovei užtikrinti. Atlikdamas šią pareigą, šios kadencijos Seimui noriu išsakyti savo mintis apie mūsų dabartį ir perspektyvas, apžvelgti laimėjimus ir problemas.

Gyvename Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio išvakarėse. Kokie mes, einantys pasitikti šios sukakties? Kokia toji į antrąjį tūkstantmetį žengianti Lietuvos valstybė, kokia jos valdžia ir visuomenė? Ar istorinės krikščioniškosios, humaniškosios ir demokratinės vertybės, kurias skelbiame pripažįstantys, tikrai tapo mūsų savastimi? Koks mūsų viešasis gyvenimas, kokia mūsų politika?

Vertinant šimtmečių masteliu, galima sutikti su teiginiu, kad Lietuva ir jos žmonės dar niekad negyveno taip saugiai ir pasiturimai, dar niekada neturėjo tiek galimybių realizuoti savo kūrybines galias ir iniciatyvas pačiose įvairiausiose gyvenimo srityse. Tačiau ar deramai išnaudojame tas galimybes, kurias teikia mūsų visų pastangomis atkurtas valstybingumas ir dalyvavimas liberalios demokratijos valstybių bendrijoje?

Deja, pradėdami devynioliktuosius nepriklausomybės metus, **esame priversti ne svarstyti iššūkius ar problemas, bet konstatuoti pasitikėjimo valstybe krizę.** Į šią krizę eita nuosekliai, žingsnis po žingsnio, nepaisant perspėjimų ir raginimų vadovautis sutarimu ir bendrais interesais. Įvardysiu keletą šios krizės priežasčių. Pirmutinė ir svarbiausia iš jų – ne kartą mano minėta **strateginio mąstymo stoka.** Prieš dvidešimt metų Sąjūdis užsibrėžė tikslą – atkurti Lietuvos Respubliką. Po to nutarėme tapti Europos Sąjungos ir NATO nariais, ir šios strateginės gairės iš esmės paskatino vidaus reformas ir krašto pažangą. Bet šiandien nežinome atsakymo į klausimą: o kas toliau? Ko ir kokiomis priemonėmis turime siekti, kad sutvirtintume ilgalaikės mūsų piliečių gerovės pamatus? Manau, kad šiandien reikia ne ilgėtis prieš dvidešimt metų valstybės atkūrimą lydėjusios piliečių vienybės, o ramiai, racionaliai ir pragmatiškai **siekti sutarimo dėl konkrečių prioritetų socialinės, mokslo ir švietimo bei sveikatos apsaugos politikos srityse.**

Kol kas tik kalbame apie šalies gerovę ir europines vertybes, o iš tikrųjų inertiškai judame sąstingio ir nuosmukio link. Europos Sąjungos lėšos leido šiek tiek atsipalaiduoti, tačiau tokia padėtis netruks ilgai, o esminės problemos lieka nespęstos. Iš šio strateginio abejingumo kyla kita

problema: **mūsų politika neduoda rezultatų svarbiausiose šalies gyvenimo srityse – ten, kur pokyčiai tiesiog būtini.** Konkretūs darbai, kurie tikrai galėjo ar gali būti padaryti, nuvertinami kaip nereikšmingi arba atidėtinai ateičiai. Pagaliau net kai kas nors realiai nuveikiama šalies ir piliečių naudai, **tuos laimėjimus užgožia valdžios šaltumas, nepagarba ir neįsitraukimas savo piliečiams, skatinantys nepasitikėjimą valstybe.**

Nuolat savęs klausiu: kaip sumažinti atotrūkį tarp piliečių lūkesčių ir valdžios gebėjimų juos patenkinti, kaip grąžinti atsakingumą, susitelkimą į svarbiausius uždavinius, kaip atgaivinti mūsų politinio gyvenimo išmintį? Kokiais žodžiais ar veiksmais stabdyti tyraniją priešpriešą ir „raganų medžioklę“, nutraukti ginčus dėl nereikšmingų dalykų ir paskatinti visus imtis esminių, valstybę stiprinančių sprendimų, kurie šiandien yra būtini?

Esu sakęs ir vėl kartoju – apsidairykime: visuomenės branda auga daug greičiau nei mūsų politikų atsakomybė ir politinė išmintis. Visuomenė pati imasi spręsti svarbiausias problemas: jos akiratyje – parama skurstantiems, karo keliuose stabdymas, kultūros ir tautinio paveldo puoselėjimas, švietimo ir lavinimosi organizavimas, bendruomeninės verslo iniciatyvos. Tai džiugina ir leidžia didžiulius augančią pilietinę visuomenę ir jos laimėjimus. Tačiau neduoda ramybės klausimas: ar ne žmonių išrinktieji turėtų būti šio pilietinio judėjimo priešaky? Juk piliečių pasitikėjimas valstybe, įsitraukimas į jos viešąjį gyvenimą ir grįžtamasis politikų dėmesys bei gebėjimas patenkinti piliečių lūkesčius – būtina sąlyga, kad valstybė būtų stipri.

Tokios valstybės vizija kilo iš Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios tradicijų, iš Sąjūdžio idealų. Prieš dvidešimt metų Sąjūdis kėlė ir žadino Lietuvą atgimti, ir to atgimimo pagrindas buvo būtent piliečių pasitikėjimas savo valstybe – ir idėja, ir idėjos vykdytojais. Suprantama, įgyvendindami bendrą visos tautos tikslą buvome vieningesni negu dabar, kai einame skirtingais keliais ir daugelis savaip suprantame pažangos kryptį. Tačiau nuomonių ir požiūrių įvairovė, savikritika ir gebėjimas įsiklausyti į kitų kritiką, drąsa ją priimti yra brandžios ir demokratiškos visuomenės ženklas. Deja, Lietuvoje iki šiol nesusiformavo demokratinės sprendimų priėmimo tradicijos. Nėra suvokimo, kad demokratija – tai ne stipriųjų, įtakingųjų ar daugumos diktatas, o įstatymui lygių piliečių bendruomenė, pagrįsta solidarumu, pasitikėjimu ir abipuse pagarba vienas kito teisėms bei laisvėms.

Į šių vertybių trūkumą visuomenė atsako nepasitikėjimu politine sistema. Tą nepasitikėjimą dar labiau gilina kiekvienų rinkimų metu žarstomi įspūdingi pažadai. Pabrėžiu: ne rimti pertvarkos projektai, o tik pažadai – suformuluoti be atsakomybės ir orientacijos į ilgalaikį gerovės siekį, nerealūs ir pataikaujantys piliečiams, iš anksto užkoduoti kaip neįvykdomi. Piliečiams tas pažadų nevykdymas kelia nusivylimą ir nepasitikėjimą valdžios institucijomis, tuo tarpu žadėtojai paskęsta veiklos imitacijoje – skandaluose ir komisijose, kovose dėl įtakos sferų. Nesutinku, kad žmonės tikisi gelbėtojo ir renka populistus manydami, kad šie gali valdyti geriausiai. **Veikiau taip jie išreiškia savo nepasitikėjimą tais, kuriais tikėjo ir nusivylė.** Linkėčiau politinėms partijoms gerbti žmones ir nepamiršti savo atsakomybės, bet pirmiausia aiškiau suvokti, į kokius rinkėjus jos orientuojasi, kokio socialinio sluoksnio interesams rengiasi atstovauti.

Dar viena nepasitikėjimo politinė sistema priežastimi laikau politinių partijų uždaramą. Neaišku, kokios ideologinės, politinės ar dar kitokios priežastys lemia jų politinius sprendimus. Daug abejonių kelia partijų rinkimų kampanijų finansavimas iš privačių šaltinių. Čia vien kosmetinėmis įstatymo pataisomis neišsiversime. Griežtai laikausi nuostatos, kad būtina uždrausti fiziniams ir juridiniams asmenims finansuoti politines partijas.

Jokia pažanga, joks politikos atsinaujinimas neįmanomas be profesionaliai parengtos atsakingos jaunosios kartos įtraukimo į politiką. Nors keletą jaunų veidų matome net Seime, tačiau esminio atsinaujinimo, esminio kartų pasikeitimo partijose tikrai nėra. O juk dabartinis jaunimas gyvens tokioje Lietuvoje, kokią sukurs šiandienos sprendimai – būtent jie lemia politikos, mokslo, kultūros, ekonomikos ateitį.

Sparčiu ekonomikos augimu šiandien dar galime džiaugtis. Verslo, iniciatyvių ir darbščių žmonių dėka toliau judame link Europos Sąjungos ekonominio išsivystymo vidurkio. Kita vertus, neįmanoma nepastebėti, kad jau dabar Lietuvos pažanga, pagal įvairius tarptautinius palyginimus, lėtėja. Ne vienu atveju mus lenkia kitos regiono valstybės. Bene vienintelis realus ir svarbus laimėjimas, kurio nauda jau įsitikino daug šalies gyventojų, yra pastaraisiais metais sumažintas gyventojų pajamų mokestis. Norėčiau paraginti laikytis nuoseklios mokesstinės politikos ir vengti manipuliavimo mokesčiais ar biudžetu rinkiminiais tikslais. Pastarųjų mėnesių diskusijas dėl mokesčių politikos pavadinčiau neabejotinu žingsniu atgal. Būtų nedovanotina klaida, jei keletą metų vykdytos gyventojų pajamų mokesčio reformos nauda būtų nubraukta vienu neatsakingu sprendimu.

Blogus signalus ir Lietuvai, ir partneriams Europoje siunčiame vis dar nesugebėdami subalansuoti šalies biudžeto. Už tai jau sumokėjome sumažintais Lietuvos kredito reitingais. Ne kartą esu pabrėžęs, kad išlaidų augimo ribojimas yra viena iš esminių priemonių siekiant sušvelninti spartaus kainų augimo padarinius. Manau, kad tvarkydami valstybės finansus ir toliau darome per mažai ir per vėlai. Tikiuosi, kad bent kitų metų biudžetas bus subalansuotas, kad iš anksto bus numatytos lėšos prioritetinėms sritims, o biudžetinis finansavimas bus suderintas su struktūrinėmis reformomis. Optimizmo suteikia pagaliau priimtas Fiskalinės drausmės įstatymas, įtvirtinantis taupaus gyvenimo taisykles. Tačiau jei įsisiūbuojanti rinkimų kampanija neaplenks biudžeto, už padarinius gali tekti skaudžiai sumokėti visiems.

Vienas iš daugybės ydingo strateginio planavimo pavyzdžių – nedovanotinai uždelstas mokytojų atlyginimų klausimas. Toliaregiška politika, sisteminis požiūris į valstybės išlaidas ir įsipareigojimus būtų padėjęs išvengti suirutės, apėmusios dalį Lietuvos mokyklų. Jau ne pirmi metai kalbama apie bibliotekininkų, muziejininkų, kultūros darbuotojų atlyginimų kėlimą, apie būtinybę taisyti kai kurias įsisenėjusias bibliotekų ir kultūros įstaigų valdymo klaidas. Kada pagaliau tos kalbos taps konkrečiais sprendimais? Valstybė nepasinaudojo ekonominiu pakilimu šiai sričiai sutvarkyti. Primygtinai prašau, kad švietimo ir kultūros svarba visuomenei būtų pripažinta ne tik žodžiais, bet ir įrodyta reikiamų lėšų skyrimu. Regis, kai kurių savivaldybių politikai rodo mums pavyzdį. Neseniai lankiausi Utenoje, kur daugelį metų savivaldybės taryboje nė viena politinė partija neturi absoliučios daugumos. Tačiau pozicija ir opozicija dirba darniai ir sėkmingai sprendžia mokyklų tinklo pertvarkos problemas, čia palyginti maža migracija, sudarytos sąlygos žmonių savišvietai.

Dar vienas iškalbingas nenoro vykdyti gyvybiškai svarbias reformas pavyzdys – mokslo ir studijų reforma. Vyriausybė pagaliau parengė ir Seimui pateikė įstatymo projektą. Tačiau jis iš esmės tik aprašo esamą padėtį ir todėl sulaukė pelnyto pasipriešinimo ir kritikos. Kiek dar kartų teks priminti būtinybę imtis esminės aukštojo mokslo ir jo finansavimo pertvarkos? Praėjusiais metais Seimo politinės partijos sutarė dėl pagrindinių mokslo ir studijų reformos principų. Būtina žengti kitą žingsnį ir priimti šį susitarimą įgyvendinančius įstatymus. Permainų negalima atidėlioti. Juo labiau, kad ir Konstitucinis Teismas pripažino dabartinio Aukštojo mokslo įstatymo studijų finansavimą reguliuojančius straipsnius prieštaraujančiais Lietuvos Konstitucijai. Nepriėmus reikiamų sprendimų bus neaiški šių metų stojimo į aukštąsias mokyklas tvarka.

Ne mažiau dėmesio ir skubios pertvarkos reikalauja korupcijos prevencijos sistema. Tai patvirtina neseniai Valstybės kontrolės atliktas Nacionalinės kovos su korupcija programos įgyvendinimo įvertinimas. Panašu, kad ši programa virto formaliu susirašinėjimu tarp valstybės institucijų, o jos pagrindinis tikslas – šalinti korupcijos paplitimo priežastis – taip ir nesulaukė deramo dėmesio. Visuomenės apklausos rodo, kad gyventojai pagrindine problemų sprendimo priemone vis dar laiko kyšį. Ar galima kalbėti apie kovos su korupcija veiksmingumą, jei daugiau nei 80 nuošimčių apklaustųjų nurodo net nežinantys, kam galima pranešti apie korupcijos faktus. Akivaizdu, kad skelbiama kova su korupcija tėra tik žodžiai, prieštaraujantys praktikai. Esminį lūžį čia galime pasiekti tik politine valia, veikdami dviem kryptimis: baudžiamojo persekiojimo ir teisės aktų tobulinimo.

Nepateisinama, kai metai iš metų vilkinamas skaidrus teisinis reglamentavimas tokių antikorupciniu požiūriu svarbių sričių, kaip viešieji pirkimai, lobistinė veikla, politinių partijų finansavimas. Būtent politikai įgalinti tobulinti teisinę bazę ir šalinti korupcijos plitimo priežastis, todėl ir didžiausia atsakomybė už dabartinę padėtį tenka jiems.

Ne viena partija rinkiminėje programoje deklaravo išskirtinį dėmesį žmogui ir šeimai, tačiau statistika rodo, kad Lietuva pagal vaikų skurdo rodiklius pirmauja Europos Sąjungoje. Šie skaičiai nėra abstraktūs ir beasmeniai – už jų slypi mūsų kaimynai ir mūsų vaikų klasės draugai. Vaikų skurdo panaikinimas – vienas iš svarbiausių uždavinių, kurį išsprendus bus galima sustabdyti iš kartos į kartą paveldimą skurdą. Šiandien parama šeimai yra deklaratyvi. Tėvams sunku derinti tėvystę ir profesinę karjerą, nes vis dar stokojame ikimokyklinio ugdymo įstaigų. O ir tos, kurios veikia, organizuoja darbą neatsižvelgdamos į darbo rinkos realybę – juk kai kurie tėvai turi dirbti iki vėlaus vakaro, savaitgaliais ar švenčių dienomis. Jeigu iš tiesų siekiame, kad mūsų piliečiai gyventų iš teisėtų darbo pajamų, privalome sukurti lanksčią paslaugų šeimai sistemą, nes vaiko prigimtinei teisė yra gyventi ir bręsti šeimoje. Pasigendu konstruktyvaus ir sisteminio ministerijų, vietos savivaldos ir nevyriausybinių organizacijų atstovų bendradarbiavimo organizuojant ir teikiant paramą šeimai.

Gerai, kad praėjusiais metais buvo sprendžiamos įsisenėjusios socialinio draudimo problemos – padidintos kai kurios SODROS pensijos ir išmokos. Norėčiau tikėti, kad toks ypatingas dosnumas socialinio draudimo srityje nėra susijęs vien su artėjančiais Seimo rinkimais.

Neabejotinai viena svarbiausių ir jautriausių sričių lieka sveikatos apsauga. Turime pripažinti, kad sveikatos sistemos reforma įstrigo dėl nuolatinio politinių sprendimų atidėliojimo ir sutarimo trūkumo. Būtent politikai privalo prisiimti atsakomybę už padėties nestabilumą. Būsimų rinkimų programose rašydami skyrių apie sveikatos apsaugą prisiminkite, ką padarėte ar bent siūlėte padaryti, būdami šio Seimo nariai.

Praėjusiais metais pavyko parengti strateginę sveikatos sistemos plėtros dokumentą 2008–iems – 2015–iems metams, kuriame išdėstytos pagrindinės sveikatos reformos kryptys. Palankiai vertinu nuostatas keisti sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo mechanizmą, diegti papildomą savanorišką sveikatos draudimą, didinti sveikatos sektoriaus konkurencingumą ir partnerystę tarp privataus ir viešojo sektorių. Nepamirškite, kad savaitėmis, mėnesiais gydytojų konsultacijos ar medicininių paslaugų laukiantys žmonės tikisi jūsų ryžtingų sprendimų.

Gerbiamieji,

Žmonės šiandien itin pasigenda konkrečių darbų – sveikatos apsaugos ir švietimo problemų sprendimo, skaidrios teismų veiklos, veiksmingos kovos su korupcija, žemės grąžinimo. Nesugebėjimas laiku baigti žemės reformą, valdžios nerangumas sprendžiant teritorijų planavimo klausimus dirbtinai riboja žemės pasiūlą statyboms. Dėl to daugeliui žmonių kokybiškas būstas nebeįperkamas. Nors Vyriausybė žadėjo, kad iki 2008 metų bus parengti bendrieji planai ir žemės reforma bus baigta, planų dar nėra daugelyje Lietuvos savivaldybių. Žemės reformos pabaiga atidėta trejiems

metams – tartum uždelsus šį darbą padaugėtų žemės. Dėl brangstančio šildymo nuolat auga ir būsto išlaikymo kaina. Šildymo kaina sumažėtų renovavus senus būstus, bet ir šioje srityje iš esmės nepasistūmėta į priekį.

Turiu vilčių, kad naujos kadencijos Seimo politikai sugebės geriau bendradarbiauti, o jo paskirtai Vyriausybei užteks ryžto vykdyti būtinas reformas ir atsakingai įgyvendinti duotus pažadus. Deja, kitos mano jau ankstesniais metais įvardytos priemonės, kurios stiprintų mūsų ekonomikos augimą ir tvarumą, liko neįgyvendintos. Seniai kalbame apie poreikį gerinti sąlygas užsienio investicijoms, tačiau viskas taip ir baigiasi kalbomis. Lietuva neįgyvendina svarbiausių priemonių, galinčių pritraukti investuotojų. Tai – socialinio draudimo įmokų apribojimas, paprastesnė užsienio investuotojų ir darbuotojų įsidarbinimo Lietuvoje tvarka, greitesni ir skaidresni sprendimai tvarkant žemės reikalus. Atvirkščiai: vis naujomis lengvatomis ardome savo mokesčių sistemos vientisumą, o rimtais argumentais nepagrįstos diskusijos dėl esminių mokesčių sistemos pokyčių investuotojams kelia vis daugiau abejonių. Negirdžiu siūlymų, su kuriais galima būtų eiti į rinkimus ne tik dėl pergalės, bet ir ilgalaikės žmonių gerovės, strateginių Lietuvos tikslų vardan.

Valdžios neryžtingumas ir sprendimų bei atsakomybės baimė, permainingų baimė ir atsivėrimas nuo pasaulio stumia į neviltį mūsų piliečius. Savo požiūrį į valdžią jie išreiškia palikdami Tėvynę. Gal atėjo metas rimtai išanalizuoti pirmaujančių pagal konkurencingumą ir ekonominę gerovę šalių patirtį, kad, perėmę ją, taptume patrauklesni ne tik investuotojams, bet ir į kitas šalis išvykusiems savo piliečiams? Lietuva tapo integralia pa-

saulio ekonomikos dalimi, todėl mūsų sprendimai turi atitikti laiko dvasią. Ekonominis atvirumas turi būti vienas iš kertinių mūsų politikos principų, lemiantis reakciją į darbo rinkos pokyčius, augančias išteklių kainas ir kitus pasaulinės rinkos iššūkius.

Tačiau dar kartą primenu – tai pasiekti įmanoma tik bendru sutarimu, o jo šiandien itin stinga. Dar vienas iškalbingas pavyzdys: pagaliau pradėtas svarstyti įstrigęs Teismų įstatymas. Apgailestaudamas turiu konstatuoti, kad ir dabar Seimas nesugeba sutarti dėl pagrindinių teismų sistemos problemų ir neturi ryžto jas spręsti. Iš svarstymų susidaro įspūdis, kad įstatymo likimą lemia vienas klausimas: ar leisti Vyriausiojo administracinio teismo sprendimus apskųsti Lietuvos Aukščiausajame Teisme? Negi tai iš tikrųjų svarbiausia?

Būtų klaida visus tuos klausimus, kuriuos šiandien keliu, laikyti pavieniais trūkumais. Trūkumų visuma temdo valstybės įvaizdį ir lemia piliečių savijautą bei požiūrį į ją. Nebūkime abejingi piliečiams ir jų problemoms, nenuvertinkime jų teisių. Juo labiau neleistina, kad politikai, užuot savo pavyzdžiu ugde piliečių ištikimybę demokratinėms vertybėms, juos priešina ir verčia stebėti viešą tarpusavio santykių aiškinimąsi?

Kai viešojoje erdvėje manipuluojama grėsmėmis valstybei, tik didinamas netikrumas ir keliama panika. O kartu užkertama galimybė tinkamai ir objektyviai įvertinti realius nacionalinio saugumo rizikos veiksnius ir imtis priemonių juos mažinti. Didelį atgarsį ir susirūpinimą visuomenėje sukėlė Valstybės saugumo departamento veiklos tema. Tačiau ji buvo gvil-

denama tik viešai komentuojant nacionalinio saugumo būklę santykių tarp institucijų kontekste arba ginant siaurus partinius interesus. Valstybei šiuo atveju svarbu ne politinės kovos – svarbu sukurti aiškia specialiujų tarnybų koordinavimo bei kontrolės sistemą ir sustiprinti saugumo tarnybų pajėgumą.

Svarbiausius valstybės saugumo klausimus aukščiausi valstybės pareigūnai privalo spręsti bendradarbiaudami – suderindami požiūrius ir priimdami bendru sutarimu grįstus sprendimus ar siūlymus. Tik tokia valstybės politika gali būti nuosekli.

Manau, metas imtis įgyvendinti Valstybės gynimo tarybos siekį sukurti integruotą grėsmių vertinimo ir nacionalinio saugumo prioritetų formulavimo sistemą, kuri užtikrintų veiksmingą svarbiausių valstybės saugumu besirūpinančių institucijų bendradarbiavimą.

Sektinu pavyzdžiu, kaip, remiantis vidiniais ištekliais, o pirmiausia – bendru sutarimu, tobulinti sistemą, laikau krašto apsaugos sistemoje vykdomą gynybos reformą. Pertvarkos dėka mūsų kariuomenė sėkmingai didina savo galias šalies viduje, prisideda prie euroatlantinio saugumo užtikrinimo, vykdo kitas taikos meto užduotis. Už tai ji sulaukia puikių sąjungininkų atsiliepimų, pelno Lietuvos piliečių pasitikėjimą. Džiaugiuosi tuo ir kartu raginu Krašto apsaugos vadovybę tinkamai ir laiku pristatyti visuomenei gynybos reformos pokyčius, ypač planuojamą perėjimą prie profesinės karo tarnybos pagrindu formuojamos kariuomenės.

Gerbiamieji,

Šiandienos pasaulyje neatskiriama kiekvienos valstybės nacionalinio saugumo dalimi tampa energetinis saugumas. Ši ir būsimoji Lietuvos vyriausybės turės spręsti esminį klausimą – užtikrinti energijos tiekimo šaltinių įvairovę. Nauja atominė jėgainė ir elektros jungtys – sudėtingas pirmaeilis uždavinys, kuriam įgyvendinti reikės daug finansinių ir organizacinių išteklių, sutelktų valstybės ir verslo pastangų.

Praėjusiais metais buvo priimti istoriniai energetiką lemiantys sprendimai. Subūrėme artimiausius kaimynus kaip didžiausio regione energetinio projekto – naujos modernios atominės elektrinės statybos – patikimus tarptautinius partnerius. Po kalbų, trukusių šešiolika metų, su partneriais Lenkijoje mums pavyko žengti pirmą, bet labai svarbų žingsnį elektros tilto tiesybos link. Tai – optimistinė pradžia. Dabar privalome sutelkti savo potencialą ir, pasinaudodami Europos Sąjungos dėmesiu ir partnerių globa, siekti įgyvendinti šį projektą. Kartu turime siekti kuo spartesnio elektros tilto į Švediją projekto įgyvendinimo.

Artėjant Ignalinos jėgainės uždarymui ir dramatiškai kylant pasaulinėms energijos kainoms, turime susiburti patys ir, pasitelkę geriausią užsienio pagalbą, ieškoti efektyvių sprendimų, kurie sušvelnintų galimus neigiamus padarinius mūsų ūkiui ir visuomenei. Sveikinu visuomenėje vykstančią diskusiją šiais klausimais. Tačiau kartu visus jos dalyvius raginu siekti konstruktyvumo ir sprendimų, grindžiamų ne žiniasklaidoje reiškiamomis emocijomis, o profesionalų analize. Juk visi suprantame, kad kiekviena uždelsta diena mums visiems kainuos labai brangiai. Valstybinės institucijos turi laikytis aiškių principų, kurie leistų pagrįsti kainų pokyčius vartotojams.

Kartu turime tartis su Europos Komisija ir valstybėmis narėmis dėl to, kaip įveikti 2010 metais galimo smarkaus elektros energijos brangimo ir naujus tiekimo saugumo iššūkius. Kalbėjau ir kalbėsiu apie tai su kitų Europos Sąjungos šalių vadovais. Tikiu, kad Lietuva bus išgirsta, nes būtent tokiais atvejais ir atsiskleidžia bendrijos esmė. Tai išbandymas, parodantis mūsų gebėjimą įgyvendinti reikalingus energetikos projektus, kurie iš esmės pakeistų Lietuvos padėtį ir integruotų į Europos energetikos tinklus.

Lietuvos raginimas kurti solidarią, gyvybingą ir efektyvią Europos Sąjungos energetikos išorinę politiką, kokios Europa neturėjo nuo pat susikūrimo, sulaukė supratimo ir palaikymo ne tik Varšuvoje, Rygoje, Taline, bet ir Londone, Paryžiuje, Berlyne. Apie tokios politikos bei skaidriu ir vieningu požiūriu grindžiamų Europos energetinių santykių su Rusija poreikį ėmė kalbėti ne tik naujosios narės, bet ir užsienio politiką koordinuojanti Europos Sąjungos vadovybė.

Pernai užbaigėme vieną svarbiausių eurointegracijos etapų – prisijungėme prie Šengeno erdvės. Tačiau, sėkmingai baigdami dar stojant į Europos Sąjungą pradėtus darbus, kartu matome sumenkusį Lietuvos susidomėjimą Sąjungos vidaus rinka, tolstantį euro įvedimą, nepakankamai efektyvų Europos Sąjungos lėšų įsisavinimą. Jau dabar pasigendu rimtų Seimo politinių diskusijų Europos Sąjungos biudžeto reformos klausimais. Jei ši biudžeto peržiūra pavyktų, tikėtina, kad ji taptų svarbiausia nuo pat Sąjungos biudžeto atsiradimo. Pasigendu ir atsakingų siūlymų, kaip ateityje panaudoti Europos Sąjungos ir globalios ekonomikos teikiamas galimybes išlaikyti ekonomikos augimą.

Matome nuolatinę Europos dėmesį mums ir stiprėjantį dėmesį mūsų kaimynėms rytuose. Matome kai kurių valstybių pastangas ir pažangą įgyvendinant reformas. Praėję metai nestigo sunkių išbandymų šio regiono šalims. Vedamos ryžto tvirtai siekti užsibrėžtų tikslų, jausdamos Europos, taip pat ir Lietuvos, nuolatinę dėmesį ir pagalbą, Ukraina, Gruzija ir Moldova žengia reformų keliu. Šių reformų sėkmė svarbi ir Lietuvos žmonėms bei verslui, ir visai tarptautinei bendruomenei. Todėl Lietuva remia ir remis šių europietišκών valstybių siekius tapti visateisėmis Europos šeimos narėmis.

Lietuva aktyviai dalyvavo ir toliau dalyvaus formuojant konsoliduotą Europos Sąjungos politiką Rusijos atžvilgiu. Tenka apgailestauti, kad praėjusiais metais Rusija suspendavo savo dalyvavimą sutartyje dėl konvencinės ginkluotės Europoje, o milžiniškus naftos ir dujų eksporto pelnus nukreipė į ginklavimąsi. Norėtume matyti turtingą ir stiprėjančią Rusiją, tačiau ne ginkluotės ar karinės retorikos, o pilietinės visuomenės ir demokratijos srityse. Deja, nei Rusijoje, nei kaimyninėje Baltarusijoje per pastaruosius metus nematėme pozityvių permānų. Tačiau tai tikrai nesutrukdydys Lietuvai kartu su Europa aktyviai ieškoti naujų, efektyvių bendradarbiavimo su Rusija būdų, ypač svarbiu porinkiminiu laikotarpiu, taip pat stiprinti dialogą su demokratiškai mąstančiais žmonėmis Baltarusijoje.

Ateinančiais metais būsime aktyvūs ne tik savo regione, bet ir svarbiausiuose Europai ir visai tarptautinei bendruomenei taškuose. Mūsų indėlis Afganistane, Irake, Balkanuose neabejotinai padeda kurti šių šalių stabilumą ir elementarią gerovę.

Lietuvos užsienio politikos tikslų ir krypties neturi blaškyti priešrinkiminiai vėjai, nes užsienio politika, kaip liudija nesena mūsų pačių patirtis – tai valstybės patikimumo kapitalas, kurį sunku sukaupti, bet lengva išbarstyti.

Pernai kalbėjau apie valstybės tapatybės krizę. Esame Europos Sąjungoje, tačiau europietiški kultūros standartai, taip pat ir politikos suvokimas, paremtas piliečių lygybės ir orumo principais, dar neįsitvirtinęs mūsų politikoje. Lietuvos perspektyvą matau tik kaip įsipareigojimą europinėms kultūros vertybėms ir demokratinės politikos principams. Mums nepriimtina valdoma demokratija ar kitokios sovietinį mentalitetą konservuojančios formos.

Pastaruoju metu istorinė atmintis tampa ypatingos svarbos politikos ir politinių kovų objektu. Mes matome aktyvias kai kurių valstybių pastangas pateikti savaip Europos, taigi ir Lietuvos praeitį, ypač – jos okupacijos faktą. Neretai istorijos vertinimai pakeičiami organizuota propagandine sistema, menkinant kai kurių tautų valstybingumo pagrįstumą, stiprinant sovietinės sąmonės reliktus. Todėl viešas diskusijas apie saugumo ir praėities problemas privalome organizuoti ypač atsakingai.

Akcentuoti vertybes, sudarančias šalies nacionalinio saugumo ir tautos egzistencijos pagrindą, būtina ir sprendžiant jau minėtas švietimo bei kultūros problemas. Tik tvirtai remdamiesi nacionaline tapatybe ir patriotizmu dvidešimt pirmojo amžiaus pasaulyje pajėgsime išlikti savimi, išsaugoti istorinę atmintį, o kartu būti tolerantiški ir atviri naujovėms. Tai priklauso tik nuo mūsų pačių įžvalgos, aktyvumo ir prioritetų artimiausiai ateičiai ir tolimoms perspektyvoms.

* * *

Tik įsipareigoję skaidrumui, demokratijai ir atsidėję atviros visuomenės kūrimui galime tikėtis sukurti tikrai stiprią valstybę, kuria pasitiki piliečiai. Ar sugebėsime tai padaryti, priklausys nuo mūsų visų valios, santarvės ir gebėjimo sutelkti visuomenę. **Esu tikras: šio istorinio meto užduotis sugebėsime išspręsti tik būdami vieningi ir dirbdami kartu.**
